

Bethlen Miklós és a sárospatak–gyulafehérvári kollégium leideni stipendiuma (1703–1709)

A magyarországi és erdélyi diákok a 17. században hollandiai egyetemi és főiskolai tanulmányaik alatt többnyire a hagyomány és a szokásjog alapján részesedtek hollandiai ösztöndíjakban. A 18. század folyamán először az erdélyi, majd ezt követően a magyarországi református kollégiumok próbálták meg diákjaik számára – mai szóhasználattal élve – állandó ösztöndíjas helyeket szerezni a hollandiai egyetemeken és főiskolákon. A leideni stipendium történetét Miklós Ödön dolgozta fel a múlt század elején forrásértékű tanulmányában.¹

Az említett próbálkozások közül az első a sárospatak–gyulafehérvári kollégiumé volt, amely a kollégium erdélyi utódjaként 1672 és 1716 között Gyulafehérváron lelt otthonra. (Az 1671-ben Sárospatakról elűzött kollégium magyarországi része gönci, kassai, majd debreceni száműzetés után 1705-ben tért vissza Sárospatakra.) A kollégium Erdélyben megtelepedett része a leideni *Statencollege*-be (rendek kollégiuma), a Holland és West-Friesland tartomány által fenntartott, teológusokat képző intézetbe kísérelt meg diákjai számára ösztöndíjat biztosítani. E törekvést nem kisebb személyiség, mint Bethlen Miklós erdélyi kancellár támogatta, aki a gyulafehérvári kollégium kurátora és 1689-től az erdélyi református egyház főgondnoka volt egészében.² E két tisztsége mellett közmondásosan jó holland kapcsolatai is hozzájárultak ahhoz, hogy sok magyar diák kijuthatott Hollandiába.

Magától Bethlentől tudjuk, hogy holland levelezőpartnerei már az 1660-as években is voltak. 1675-ben feljegyezte, hogy peregrinációjáról csak azután tért vissza, miután Európa különböző részeiben – így Amszterdamban is – levelezőpartnereket talált.³ E tanulmányút során 1662-ben és 1663-ban Utrechtben, Leidenben és Franekerben is megfordult.⁴ Valószínűsíthetjük, hogy hazatérte után kapcsolatban maradt az ottani professzorokkal. A franekeri és leideni egyetemen tanuló erdélyi diákok pedig – mivel disputációjukat neki ajánlották – feltételezhetően alumnusai (támogatásban részesülő diák) voltak.⁵ E kapcsolatok mindmáig egyetlen bizonyítéka Cornelius van Eck (1662–1732) franekeri jogászprofesszorhoz írt levele 1693-ból.⁶ Szintén Bethlen jegyezte fel 1704-ben, hogy a bécsi holland követtel, Jacob Jan Hamel Bruyninxszal (1662–1738)⁷ körülbelül 1690-től

¹ Ld. MIKLÓS, 1928.

² Ez irányú tevékenységére ld. SIPOS, 1993.

³ BETHLEN, 1677. F2v.

⁴ WINDISCH, 1955. 182–188.

⁵ Tornyi György, Leiden, 1680. RMK III. 3053.; Felfalusi József, Franeker, 1689. RMK III. 3556.; Vásárhelyi István, Franeker, 1692. RMK III. 3728.; Huszti István, Leiden, 1693. RMK III. 3804.; Fogarasi Sámuel, Franeker, 1700. RMK III. 4178.

⁶ JANKOVICS, 1987. 308. sz. levél.

⁷ Ld. SCHUTTE, 1976. 139–140.

ismerték egymást, baráti viszonyban voltak, és bécsi tartózkodásai idején naponta beszéltek egymással.⁸

Mindeddig nem került elő olyan adat vagy dokumentum, amely Bethlen és Hamel Bruyninx kapcsolatának jellegét megvilágította volna. A bécsi holland követek válogatott levelezését tartalmazó forráskiadványban⁹ szintén nem található adat az erdélyi kancellár és a bécsi holland követ viszonyára. R. Várkonyi Ágnes Bethlen angol és holland kapcsolataival foglalkozó tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy 1702 őszén, miután William Paget (1637–1713) konstantinápolyi angol követ Erdélyben járt, Bethlen Bécsbe utazott, és ott fontos tárgyalásokat folytatott.¹⁰ Hamel Bruyninxnak egy 1702. december 6-án kelt, Anthonie Hensius (1641–1720) raadpensionarisnak (mai fogalmaink szerint kancellárnak) írt leveléből kiderül, hogy Bethlen kijelentette a követnek: nem sok jót vár a protestánsok helyzetének alakulásával kapcsolatban.¹¹

Az előbbi közvetett adat mellett joggal elvárható lenne, hogy Hamel Bruyninx 1690 és 1716 közötti levelezéséből a kancellártól származó vagy vele kapcsolatos dokumentumok kerüljenek elő. A holland követ levelezése csalódást kelt, hiszen a fennmaradt iratok között a kancellárnak nincs egyetlen, a követhez címzett levele sem, pedig joggal feltételezhető, hogy a kancellár – aki amiatt került 1704-től Nagyszebenben fogságba, majd 1708-tól Bécsben háziőrizetbe, hogy az 1704-ben írt Columba Noe (Az olajágot viselő Noé galambja) című tervezetét, amelyben többek között az önálló, független Erdély szükségességét hangsúlyozta, nem a Habsburg uralkodóhoz, hanem a Rákóczi-szabadságharc alatti béketárgyalásokon közvetítő bécsi holland, angol és porosz követhez juttatta el – Hamel Bruyninx támogatását is kérte szabadulása ügyében. Fennmaradt viszont Bethlennek egy levele másolatban, amelyet a sárospatak–gyulafehérvári kollégium leideni stipendiumának ügyében Holland és West-Friesland tartománynak írt (9. sz. irat), ami újabb adalékkal szolgál egyházpolitikai tevékenységéhez.

Mivel Hamel Bruyninx levéltára csak az említett Bethlen-dokumentumot tartalmazza, a közleményünk tárgyával kapcsolatos levéltári kutatás során kézenfekvő volt Bruyninxnak a későbbiekben tárgyalandó 1709-es évből származó leveleit is szemügyre venni. Egy 1709. július 10-én kelt levelében megírta a holland parlamentnek, hogy megkapta annak Bethlennel kapcsolatos, 1709. június 24-i titkos határozatát.¹² Az eseményeket időrendben visszafelé követve megállapítható, hogy a követ egy 1709. június 12-i levelében arról tájékoztatta a parlamentet, hogy a kancellár arra kérte, járjon közbe a császári udvarnál az érdekében: „Az itt még fogságban levő református vallású Betlehm [!] gróf, Erdély volt kancellárja, egy közvetítő révén megkért arra, hogy Hatalmasságotoknál támogassam azt a kérését, miszerint szíveskedjenek számomra olyan utasítást adni, hogy az itteni udvarnál járjak közbe az említett kiszabadulásáért és jogainak helyreállításáért. Bűne, amit a terhére rónak, leginkább az, hogy (mivel számára az ügyek helyes intézési módja

⁸ JANKOVICS, 1987. 969., 974.

⁹ ANTAL–PATER, 1927–1934.

¹⁰ R. VÁRKONYI, 1999. 14.

¹¹ VEENENDAAL, 1976. 567.

¹² NA, ASG, 6258.

Nagyszebenben, Erdély távoli és elzárt fővárosában nem volt ismert) egy bizonyos általa készített, bár kissé látomászerű tervezetet,¹³ amely arról szól, hogy idővel milyen eszközökkel lehet Magyarország és Erdély jó és nyugalmas állapotát biztosítani, nem közvetlenül az itteni udvarnak, hanem a magyar béketárgyalások közvetítőinek,¹⁴ és különösen nekem címezte,¹⁵ hogy megismerje véleményünket. A tervezetet Rabutin generális¹⁶ parancsára útközben elfogták; mégis miután az ügyet alaposan és közelebbről, kimerítő és hosszadalmas eljárás keretében mind Erdélyben, mind itt megvizsgálták, úgy értesültem, hogy az említett nagy valószínűséggel csak akkor engedhetik szabadon, menthetik fel és talán biztosíthatják újra jogait, ha valamiként hathatósan közbenjárának az érdekében, és ügyét még jobban támogatnák. Ezért ezennel tisztelettel Hatalmasságotok megfontolására bízom, nem dönthetnének-e úgy, hogy a közbenjárásra vonatkozó utasítást juttatnak el hozzám, tekintettel arra, hogy az illető nemcsak nagyon öreg, tekintélyes, tapasztalt és igen értékes férfiú, hanem mindig nagy védelmezője és támogatója volt az erdélyi református vallásnak, aki azon a vidéken még jó szolgálatot tehetne a köznek, a vallásnak és a császárnak.”¹⁷ A parlament elfogadta Hamel Bruyninx támogató javaslatát, és június 24-én kelt határozatában meghatalmazta a követet, hogy tegyen lépéseket Bethlen érdekében. A követ a határozatot július 8-án vette kézhez,¹⁸ aminek azért van jelentősége, mert mint látni fogjuk, Bethlen második pártfogoltja, Diószegi Mihály érdekében írt ajánlólevelét július 10-e előtt, de a követnek tolmácsolt közbenjárási kérelem után kellett megírnia.

1703-ban, amikor a sárospatak–gyulafehérvári kollégium részéről megkísérelték a leideni stipendium megszerzését, egy másik erdélyi kollégium, a nagyenyedi – szintén Bethlen támogatásával – már túl volt egy hasonló próbálkozáson, amelynek célja ugyancsak állandó ösztöndíjas helyek megszerzése volt az odera-frankfurti egyetemen.¹⁹

Bethlen tisztaban lehetett a hollandiai viszonyokkal, vagy – és ez szintén nem zárható ki – Hamel Bruyninx tanácsát követhette. Erre az utal, hogy első, 1703. január 15-én kelt levelét (1. sz. irat) – amelyet az erdélyi egyházkerület püspökével és a kollégium professzoraival együtt írt alá – Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek címezte.²⁰

¹³ Utalás a Columba Noera.

¹⁴ Hamel Bruyninx mellett George Stepney (1663–1707) bécsi angol és Christian Friedrich Bartholdi (1668–1714) bécsi porosz követ.

¹⁵ Ld. JANKOVICS, 1987. 545. és 546. sz. levelek és azok jegyzetei.

¹⁶ Rabutin de Bussy, Johann Ludwig (1642–1717), 1696-tól Erdély katonai parancsnoka.

¹⁷ NA, ASG, 6591.; Ez a Bethlen sorsával kapcsolatos érdekes adalék már régen bekerülhetett volna a magyar szakirodalom vérkeringésébe, ha a bécsi követ levelezésének sajtó alá rendezői, akik egyébként ezt a levelet kiadták, nem éppen ezt a kancellárra vonatkozó részt hagyják el a levél végéről. (Ld. ANTAL–PATER, 1934. 426–427.)

¹⁸ NA, ASG, 6258.

¹⁹ Az odera-frankfurti ösztöndíjas helyek megszerzésével kapcsolatos próbálkozásokra ld. PÁPAI PÁRIZ, 1977. 18., 20–21., 23–31., 35–38. és 40. sz. leveleket.

²⁰ A többi holland egyetemhez hasonlóan az ösztöndíjas helyek létesítéséről a leideni egyetem esetében sem elsősorban az egyetemek kurátorai, hanem az illető tartomány rendjei hoztak döntést.

Henczidai Mátyás (aki Hentz-hidainak írta a nevét) 1694. május 17-én Göncön lett a bujdosó sárospataki kollégium tanulója, majd 1697. július 24-én már Gyulafehérváron írta alá az ottani iskola törvényeit. A kollégiumot 1700-ban hagyta el, és 1703-ban indult peregrinálni.²¹ Leidenbe „sok, lelkészekről és tanároktól származó ajánlólevéllel ellátva” érkezett.²² Miután felvételéről döntöttek, 1703. július 30-án iratkozott be a leideni egyetemre teológus diákként.²³ Ottani tanulmányainak nyomait három disputáció és két disszertáció őrzi, amelyek egyben arra is rávilágítanak, hogy kik támogatták itthon és külföldön. Elsőként 1704. október 1-jén Jacob Triglandnak (1652–1705), a héber történet professzorának elnökletével disputál,²⁴ és művét többek között Hamel Bruyninxnak ajánlja, így valószínű, hogy Hollandiába jutásában neki is szerepe lehetett. 1705. február 14-én Herman Witsius (1636–1708) teológiaprofesszor,²⁵ 1705. november 4-én pedig Johannes van Marck (1656–1731) egyháztörténet-professzor elnökletével disputált.²⁶ A teológia mellett orvosi tanulmányokat is folytatott. Erről tanúskodnak Herman Boerhaave (1668–1738) és Frederik Deckers (1644–1720) előadásain rögzített jegyzetei, amelyeket 1705. január 16-án, február 13-án, illetve 1706 folyamán fejezett be,²⁷ majd 1706. november 9-én orvostudományi címet szerzett.²⁸ 1705 novemberi disputációja ajánlásában az előbbieken kívül Govert Bidloo (1649–1713) orvos- és anatómiaprofesszort és Bernhardus Albinust (1653–1721), az elméleti és gyakorlati orvostudomány professzorát jelölte meg tanáraiként. Teológiai disszertációját Witsius elnökletével védte meg 1707. március 12-én,²⁹ amelyet többek között az otthoni kollégium tanárának, Csécsi Jánosnak³⁰ ajánlott. Bár a franekeri egyetem anyakönyvében nincs nyoma beiratkozásának, Weszprémi István tudni vélte, hogy Henczidai 1704-ben megfordult a frízföldi egyetemi városban.³¹ Weszprémi adatát igazolja a franekeri egyetemen megvédett disputációk, disszertációk és alkalmi művek bibliográfiája, amely szerint Henczidai 1707. június 6-án Everardus Meekma leeuwardeni diák orvosi disszertációjához írt üdvözlő verset.³²

²¹ HÖRCSIK, 1998. 141., 194.

²² MIKLÓS, 1928. 297.

²³ RIEU, 1875. 775.

²⁴ RMK III. PÓTL., 1993. 7166. tétel.

²⁵ RMK III. 4510. – Hollandiai példánya a leideni egyetemi könyvtárban: 173 C 3:2.

²⁶ RMK III. PÓTL., 1993. 7174. tétel. A disputáció 1707-ben még egyszer megjelent Amszterdamban, Van Marck gyűjteményes kötetének (*Biblicae exercitationes ad quinquaginta selecta loca Veteris et Novi Testamenti etc.*) 12–20. lapjain (hollandiai példányai: amszterdami egyetemi könyvtár: O 66–54, leideni egyetemi könyvtár: 504 F 10, groningeni egyetemi könyvtár: DD 149). A disputáció eredeti szövege itt a VII. pont után (20–34.) kiegészül két másik respondens szövegével.

²⁷ MTAK Kézirattár, Orvostud. 4-rét. 16.

²⁸ MOLHUYSSEN, 1920. függelék 244.; Miklós csak a disszertáció időpontját és témáját ismerte (ld. MIKLÓS, 1928, 298.). A mostanáig ismeretlen disszertációt (*Dissertatio medica inauguralis de podagra*) ma a leideni egyetemi könyvtárban őrzik, jelzete: 237 B 1:64 (részletes címléírását ld. HENCZIDAI, 1706.).

²⁹ RMK III. PÓTL., 1993, 7211. tétel. – Hollandiai példánya a leideni egyetemi könyvtárban, jelzete: 241 G 17:39.

³⁰ Csécsi János (1650–1708), 1686-tól a Magyarországon bujdosó sárospataki kollégium professzora.

³¹ WESZPRÉMI, 1968. 608–609.

³² POSTMA-SLUIS, 1995. 463.

Kettejük ismeretsége még Leidenben kezdődhetett, mivel Meekma 1706-ban „*medicinae candidatus*”-ként jegyezte be nevét az ottani egyetem anyakönyvébe,³³ és nem kizárt, hogy együtt indultak Franekerbe. Meekma számára disszertációjának megvédése volt a cél,³⁴ Henczidai pedig a nagyhírű egyetemet akarhatta hazatérése előtt felkeresni, ugyanis 1707. augusztus 1. után már hazaindult.³⁵ Itthon 1708. január 1-jén már II. Rákóczi Ferenc udvari orvosa.³⁶ Halálának ideje sokáig tisztázatlan volt, Magyary-Kossa Gyula azonban megállapította, hogy 1715-ben hunyt el.³⁷

Bethlen Miklós másik pártfogoltjának, Diószegi Mihálynak mind peregrinációja előtti, mind hazatérte utáni sorsával kapcsolatban eddig különféle elképzelések láttak napvilágot. Miklós említett tanulmányában foglalkozik vele is, de itthoni tanulmányai színhelyét nem ismerte, és csak annyit állapított meg róla, hogy mivel Bethlen ajánlotta, erdélyi volt.³⁸ E sorok írója az erdélyi diákok Teleki Sándorhoz írt leveleit tartalmazó kötet jegyzetpótló névmutatójában úgy vélte, hogy az ott emlegetett Diószegi, akiről ífj. Pápai Páriz Ferenc 1715. május 20-án azt írta Telekinek, hogy „Dioszegi Uram nagy nyavalyája is többen ál 1000 forintnál”, Leidenben betegeskedő magyar, és valószínűleg azzal a Diószegi Mihállyal azonos, akiről Miklós a leideni források alapján megállapította, hogy 1709–1711 között Leidenben tanult.³⁹ A Bethlen leveleit tartalmazó kötet mutatójában két számunkra érdekes Diószegi szerepel: az egyik egy keresztnév nélküli Diószegi, aki „1711-ben peregrinációba ment, de tanulmányai közben meghalt”, a másik Diószegi Mihály, aki „1709-ben Bécsben járt”.⁴⁰

A kancellár 596. számú, feleségének, Rhédey Júliának írt levelében – amelyet Géber Antal ismeretlen indokok alapján 1711. június 19-re datált, és a kötetbe is ezzel a dátummal, de kérdőjellel került be – arról számol be, hogy „Dioszegi eppenn oda [ti. Hollandiába] megy [...] most tanulni”, és hogy „Dioszeginek is adtam 50. Rhenes forintot”, valamint hogy „eddig valo költséget ki tudvann, megis [...] forinttal gazdagabban ment ki Betsből, mint ide jött”, végül szót ejt fia, József további tanulásáról. Az egyik lehetőségként azt említi, hogy fiát „oda fel [ti. Hollandiába] Dioszegi melle” lehetne adni. Jankovics József a levélhez a következő megjegyzést fűzi: „Diószegi peregrinálásának dátuma nagyban megkönnyítené a levél datálásának ellenőrzését, de ez idáig nem sikerült a matrikulákban nyomára bukkanni. Feltehetően azonos azzal a leideni diákkal, akiről ífj. Pápai Páriz Ferenc ír levelében: „a Dioszegi Uram nagy nyavalyája is többen ál 1000 forintnál.” (1715 máj. 20.) (OL P 658, 12. cs. 2832–2909. Külföldön tanulók levelei.) Elhalálozására mutat, hogy Bethlen Miklós valószínűleg az ő bibliáját ajándékozza egyik szolgálójának. (Ld. a 688. sz. levelet [1716. március 18.])”.⁴¹

³³ RIEU, 1875. 793.

³⁴ MEIJER, 1972. 80.

³⁵ MIKLÓS, 1928. 298.

³⁶ WESZPRÉMI, 1970. 978–979.

³⁷ MAGYARY-KOSSA, 1929. 50.

³⁸ MIKLÓS, 1928. 298.

³⁹ HOFFMANN, 1980. 53., 397.

⁴⁰ JANKOVICS, 1987. 1432.

⁴¹ JANKOVICS, 1987. 1320.

Az 1700 utáni erdélyi peregrinusok adattára lényegében a Peregrinuslevelek életrajzát veszi át, de Rettegi György naplójára hivatkozva azzal a meglepő állítással egészíti ki az életrajzot, hogy Diószegi Rettegi nagynénjének, Váradi Krisztínának volt a férje, aki katolikussá lett, 1744-ben királyi táblai ülnöknek nevezték ki, és 1746 körül halt meg.⁴²

Diószegi életútját a források alapján a következőképpen vázolhatjuk. Ő is a sárospataki–gyulafehérvári kollégiumban tanult, ahová 1700. június 3-án iratkozott be.⁴³ Innen vihették a kancellár fia, Bethlen József mellé ephorusnak (nevelő). A tisztséget saját szavai szerint (ld. a 10. sz. iratot) három évig töltötte be. Szebenből indult Hollandiába, 1709. július 10. körül Bécsben tartózkodott, ahol találkozott Hamel Bruyninxszal, aki átadta neki az érdekében Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek írt levelét. Bethlen feljegyzése szerint ő maga, Bethlen Kata, II. Apafi Mihály felesége és Gyulai Ferenc, Küküllő megye főispánja is támogatták anyagilag.⁴⁴ Diószegi 1709. augusztus 22-én már Leidenben volt, mivel ekkor kérvénnyel fordult a tartomány rendjeihez, és beadványához mellékelte a bécsi holland követ és a volt erdélyi kancellár ajánlóleveleit. Szeptember 13-án bejegyzí nevét Szkárosi Pap János albumába, ami azért figyelemre méltó, mert itt is megemlíti, hogy ő volt Bethlen József ephorusa.⁴⁵ Az egyetem anyakönyvében beiratkozásának nincs nyoma, van viszont adat arra, hogy 1710 áprilisában tagja lett a leideni református egyházközségnek, és ekkor már a *Statencollege* tagjának mondja magát.⁴⁶ A források szerint (15. sz. irat) hivatalosan csak 1710. augusztus 16. után lett a *Statencollege* diákja. Tanulmányait azonban már korábban megkezdhetette, mivel a vele kapcsolatos határozat tanulmányai folytatását engedélyezi. A hivatalos felvételi vizsgára október 20-án került sor. 1710. november 8-án már arról számolnak be a források, hogy beteg, az őrültség tünetei jelentkeztek rajta, és kezelése valóban sokba, körülbelül annyiba került, ami három magyar alumnus egy évi költségeit fedezte volna.⁴⁷ Leideni feljegyzés szerint 1711. augusztus 8-án indult haza.⁴⁸ Hogy valóban hazatért, a kollégium anyakönyvében a neve mellé írt bejegyzés is bizonyítja: „Salutavit Academiis indeque redux factus est Pastor Sz. Peteriensis”.⁴⁹ Az erdélyi Szentpéter nevű helységek közül leginkább Uzdiszentpéter (ma Sînpetru de Cîmpie) jöhet szóba, amely a Teleki-birtokok egyike volt,⁵⁰ lelkészeinek neve azonban csak 1754-től ismeretes.⁵¹ A kancellár fiának tett szolgálatait figyelembe véve nem tűnik alaptalannak az a feltevés, hogy

⁴² SZABÓ–SZÖGI, 1998. 143.

⁴³ „*Ego Michael Dioszeghi subscripsi his legibus Anno Dni. 1700 Die 7 Junij.*” HÖRCSIK, 1998. 144.

⁴⁴ JANKOVICS, 1987. 1036., 1320.

⁴⁵ „*Michaël Dioszegi nuper Ephorus Illustriss. Comitís Josephi de Bethlen. Leydae 13 7bris 1709.*” Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, Debrecen, R 685, f. 111.

⁴⁶ „*Michael Dioszegi. student in 't Staten College.*” (Gemeentearchief Leiden, Register der mannen als leedemaaten der Gereformeerde Neederduitsche Gemeente aangekoomen tot Leiden, door belijdenisse of attestatie, zeedert het jaar 1700.)

⁴⁷ MIKLÓS, 1928. 299–301.

⁴⁸ MIKLÓS, 1928. 301.

⁴⁹ HÖRCSIK, 1998. 144.

⁵⁰ TRÓCSÁNYI, 1972. 301.

⁵¹ NÉVKÖNYV, 1894. 37.

a kancellár veje, Teleki Sándor környezetébe került udvari papnak. Halálának időpontjáról nincs adatunk.

A Rettegi naplójában szereplő, nemesi családból származó Diószegi Mihálynak a leideni peregrinussal való azonosságát kizártnak tartjuk, mivel egy ilyen családból származó ifjú nyilván nem vállalt ephorusi teendőket egy másik nemesi család sarja mellett, és ha ő járt volna is Leidenben, peregrinációja után nyilván nem lelkeszi pályára lépett volna.

Az előbbi adatok alapján a kancellár levelezésének mutatójában két személyként szereplő Diószegit és Diószegi Mihályt egy személyként azonosíthatjuk. Bethlen Miklós Bécsből 1709. július 29-én azt írja Veszprémi Istvánnak, hogy „értettem Dioszegi Mihálytól..., hogy Isten kldet még h élte”. Mivel Diószegi Mihály első kérvényét Leidenben 1709. augusztus 22-én adta be, és az érdekében szóló feljegyzést (9. sz. irat) Bethlennek július 10. előtt kellett eljuttatnia Hamel Bruyninxnak, és mivel a Hollandiába tartó út – korabeli feljegyzésekből tudjuk – körülbelül egy hónapig tartott, ez a Dioszegi lehet a Hollandiába tartó diák, Diószegi Mihály. Az 596. számú, Rhédey Juliának írt levél bizonytalan datálását is módosíthatjuk. A levélből idézett fenti adatok (Diószegi peregrinációja, Bethlen anyagi támogatása, fia esetleges Hollandiába küldése) és Diószegi életrajzának más, többek között az itt közlendő forrásokból megállapítható adataival való egyezősége alapján biztos, hogy a levélben szereplő Diószegi azonos Diószegi Mihállyal, és a levélnek nem sokkal annak Hollandiába indulása után (de mindenképpen 1709. július 10. után) kellett íródnia.

Mivel Diószegi további életútjára nincs adatunk – halálának időpontját nem ismerjük –, nehéz eldönteni, hogy a 688. számú levélben Bethlen az ő bibliájáról írja-e fiának Bethlen Józsefnek, hogy adja egy másik szolgájának, akinek Diószegi adós. A betegség, amely Leidenben megszálta, elvileg végezhetett vele akár fiatalon is. Annnyit azonban az eddig említett források alapján bizonyosan állíthatunk, hogy Diószegi nem Leidenben halt meg. A nagyenyedi kollégium professzorai, amikor 1714. december 6-án a kollégiumnak próbáltak ösztöndíjas helyet szerezni, levelükben azt írják, hogy magától Diószegitől értesültek arról, hogy a leideniek jóindulattal viseltettek iránta.⁵² Az, hogy ifj. Pápai Páriz Ferenc még 1715-ben is kezelése költségeit emlegeti, nem akkori leideni jelenlétére utal, hanem arra, hogy mint a forrásokból is kitűnik, a leideni egyetemnek igen nagy erőfeszítésébe került, hogy az ezzel kapcsolatos számlákat kifizesse, így az ügyről még négy évvel Diószegi távozása után is beszéltek.

A két diák peregrináció előtti sorsa jól szemlélteti, hogy a Sárospatakról elbujdosni kényszerült kollégium Erdélyben otthonra lelt része érdekében hogyan fogott össze az erdélyi arisztokrácia és egyház, és bizonyítja, hogy Bethlen Miklós holland kapcsolatainak fogsága előtt és alatt is döntő szerepük volt az ösztöndíjas hely létrehozásában.

Közbenjárására és az először Henczidai Mátyásnak odaítélt leideni stipendiumra az idősebb Pápai Páriz Ferenc még 1712-ben, kilenc évvel az első kísérlet után

⁵² UBL, AC1 694.

is emlékezett, amikor fia leideni tanulmányaihoz támogatást kért Teleki Sándortól, az új főkurátortól.⁵³

1.

Bethlen Miklós, Veszprémi István és Kaposi Sámuel, Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek

Gyulafehérvár, 1703. január 15.

(NA, ASvHW, 1884)

Nemrégiben egy éretlen magyarországi vagy erdélyi diákot a leideni egyetem kurátorai kizártak a Delftről elnevezett kollégiumból, és emiatt semmilyen magyar diákot nem akarnak oda felvenni. Kéri a rendeket, hogy döntésüket vizsgálják felül, mivel azszal nem a bűnös személyt, hanem az egész magyar nemzetet büntetik, és vegyék fel Henczidai Mátyást, aki arra szerintük rá fog szolgálni.

Amplissimi Domini etc.

Domini et Fratres in Christo

Dilecti & Honorandissimi.

Quamvis immaturae juventutis vitio aliquis studiosus Hungarus vel Transylvanus,⁵⁴ justam celeberrimae Leidensis Academiae curatorum indignationem non pridem incurrens poenam ex Delphico uti vocatur Collegio⁵⁵ exclusionis jure meruerat, hoc tamen nobis apud Amplissimas Dominationes Vestras omnino deprecandum accidit, quod poena illa in persona peccantis non substitit, sed ad totam gentem vel nationem Hungaricam extensa est, credimus quidem non ex rigore quod ad excessuum illius tunc peccantis, sed magis ex metu similium aliquando excessum. Quum ergo tam de singulari prudentia, quam de fraterna erga domesticos fidei charitate Vestrarum Amplitudinum maxima nobis spes et fiducia sit, ideo totius tam in Hungaria quam Transylvania reformatae ecclesiae nomine Vestras Amplitudines rogamus, et ad mutuum quo in Christo connectimur amorem obtestamur, ut hunc toti nationi Hungaricae affixum naevum jam tandem ex bona gratia detergere et priori qua fruebatur in illud collegium admissionis facultate gratiare, et quidem hoc beneficium in persona exhibentis Matthiae Henczidai nostro iudicio tali vestra gratia non indigno testari dignentur, quod quidem tanto magis a vestra pietate speramus, quod non dubitemus quin hodiernum reformatae in his partibus ecclesiae statum majori nunc vestra benevolentia, quam tunc quando illo fruebatur indigere ipsimet agnoscatis. Recommendamus porro nostras ecclesias vestris apud divinum thronem

⁵³ PÁPAI PÁRIZ, 1977. 505–506.

⁵⁴ A leideni egyetem igazságszolgáltatási jogkörrel rendelkező szervének (a *Vierschaamak*) ebből az időszakból nem maradtak fenn a jegyzőkönyvei, így nem állapítható meg, pontosan kire céloznak.

⁵⁵ A *Statencollege* helyeiből a tartomány nagyobb városai két, a kisebbek egy helyet finanszíroztak. Elképzelhető, hogy a kizárt diák helyét Delft városa biztosította, ami azután az itthoniak tudomására jutott.

intercessionibus, ad paria nos etiam pro vobis precum ac supplicationum officia obligantes. Datum Albae Juliae in Transylvania die 15. Januarij. A. 1703.

Amplitudinum Vestrarum
servi et fratres in Christo syncere addicti¹

Comes Nicolaus de Bethlen
curator primarius mpr.

Stephanus Veszpremi⁵⁶
Ecclesiarum Reformatarum in Transylvania
Episcopus et Collegiorum Curator.

Samuel Kaposi,⁵⁷ S. S. T. Dr.,
et h.t. in Illustri Collegio Refor. Alba-Juliano professor mpr.

Kívül: Illustribus ac Praepotentibus Hollandiae et Westfrisiae Ordinibus. Más kézzel: Missive van Academy van Sevenbergen 15 Januarii 1703.⁵⁸ Más kézzel: 28. Julij. 1703.⁵⁹

2.

Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek határozata Henczidai Mátyás felvételéről a Statencollegébe

Hága, 1703. július 28.
(Resolutien, 1703. 430.)

Een student van Hongaryen te admitteren in het Duytsche Collegie van de Heylige Theologie tot Leyden.

Ontfangen een missive van de curateuren van de Universiteyt tot Weissenburgh in Sevenbergen, geschreven aldaer den vijftienden Januarii laestleden, versoeckende om redenen, breeder in de voorschreve missive geëxprimeert, dat haer Edele Groot Mog. de goedtheydt geliefden te hebben van wederom een Hongarische student te admitteren in het Duytsche Collegium Theologiae tot Leyden, daertoe voorstaende den persoon van Matthias Henczidaij [!]; waerop gedelibereert zynde, is goetgevonden ende verstaen, dat den voornoemden Matthias Henczidaij [!] als student in het voorschreve Collegie van de Heylige Theologie tot Leyden sal werden ingenomen, ende aldaer tot laste van de

¹ Ez a sor Bethlen saját kezű befűzése.

⁵⁶ Veszprémi B. István (1637/1638–1713) 1691-től gyulafehérvári lelkész, az erdélyi református egyházkerület püspöke.

⁵⁷ Kaposi Juhász Sámuel (1660–1713) 1689-től a sárospatak–gyulafehérvári kollégium professzora.

⁵⁸ Az erdélyi akadémia 1703. január 15-i levele.

⁵⁹ Ez utóbbi dátum jelzi azt a napot, amikor a rendek a levelet „olvasták”, vagyis foglalkoztak vele, döntést hoztak az ügyben.

provincie onderhouden, ter tydt en wylen hy bequaem sal wesen tot den heyligen dienst gebruyckt te werden; ende dat vervolgens de Heeren haer Edele Groot Mog. Gecommitteerde Raden het voorschreve collegie sullen subsidieren met soodanige penningen, als tot het onderhoudt van diergelijcke studenten ordinaris werdt betaeldt; ende sal daervan by missive kennisse gegeven werden aen de gemelde curateuren van de Academie tot Weissenburgh voornoemt.⁶⁰

A határozat fordítása:

Egy magyar diák felvételt nyert a leideni holland teológiai kollégiumba.

Egy január 15-én kelt levél érkezett az erdélyi Gyulafehérvár egyeteméről, amelyben az ott részletezett okok alapján azt kéri, hogy a nemes nagyhatalmú urak⁶¹ szíveskedjenek ismét felvenni egy magyar diákot, az általuk kiválasztott személyt, Henzidaij [!] Mátyást a leideni holland teológiai kollégiumba. Miután az ügyet megvitattuk, úgy határoztunk, hogy nevezett Henzidaij [!] Mátyást felvesszük a leideni teológiai kollégiumba a tartomány költségére addig, míg alkalmassá válik arra, hogy a szent szolgálatot elláthassa, és a nemes nagyhatalmú tanács⁶² urai a továbbiakban az előbb említett kollégiumot olyan összeggel fogják támogatni, amelyet a hasonló diákok ellátására általában fizetnek; ezt nevezett gyulafehérvári akadémia említett kurátorainak levélben tudomására hozzák.

3.

Holland és West-Friesland tartomány rendjei a gyulafehérvári kollégium kurátorainak

Hága, 1703. július 28.

(ENML, T, VASz, 1703. július 28.)⁶³

Edele, Erntfeste, Vroome, seer discrete Heeren.

Wij hebben wel ontfangen U. E. missive aan ons geschreven tot Weijssenburgh in Sevenbergen den 15^{en} Januarij laatstleeden, daar by U. E. omme redenen breder in de voorszede missive geëxprimeert, versoecken, dat wij de goedheijt geliefden te hebben, van wederom een Hongarischen student te admitteeren in ons Nederduijtsch Collegium Theologiae tot Leijden, daartoe voorstellende den persoon van Matthias Henziday [!]; waarop bij ons sijnde gedelibereert hebben wij goedgevonden ende verstaan, dat den voornoemde Matthias Henziday, als student in het voorszede Collegie van Heijlige Theologie tot Leijden ingenomen ende aldaar tot laste van ons onderhouden sal werden, ter tijd ende wijle toe, hij

⁶⁰ A határozatot – mivel a tartomány írásos jegyzőkönyvei ebből az időszakból nem maradtak fenn – a nyomtatott változatból közöljük. Ugyanez vonatkozik a 11. és a 13. dokumentumokra is.

⁶¹ Ez a titulus a tartomány rendjeire utal.

⁶² Ez a titulus a „Gecommitteerde Raden”-re (a továbbiakban: tanács) utal, amely a tartomány közgyűlései között működött ügyvezető szervként.

⁶³ Miklós csak korabeli másolatát (NA, ASvHW, 1423) ismerte.

bequaem sal wesen, omme tot den heiligen dienst gebruijckt te werden, ende U. E. daervan welk willen verwittigen tot U. E. informatie ende naarichtinge. Daarmede

Edele, Erntfeste, Vrome, seer discrete Heeren, bevelen wij U. E. de bescherminge Godes. Geschreven in Hage den 28^{en} Julij 1703

Ter ordonnantie van de Staaten van Hollant ende Westvrieslant

Simon van Beaumont.

Kívül: Edele, Erntfeste, Vroome, seer discrete Heeren De Curateuren van de Universiteyt tot Weysssenburgh Zevenbergen.

Más kézzel: Literae Ordinum Hollandiae et Westfrisiae de Hentzidai studioso et beneficio alumniae Leydendis. Más kézzel: Karancsi kézírása.

A levél fordítása:

Nemes, Tiszteletre Méltó, Jámbor és Igen Szerény Urak!

Megkaptuk Nagyságtoknak az erdélyi Gyulafehérvárról január 15-én hozzánk írt levelét, amelyben Nagyságtok az ott részletezettek alapján arra kértek bennünket, hogy ismét vegyünk fel egy magyar diákot, az általatok javasolt személyt, Hencziday [!] Mátyást leideni holland teológiai kollégiumunkba. Miután az ügyet megvitattuk, úgy határoztunk, hogy nevezett Hencziday Mátyást felvesszük diáknak a leideni teológiai kollégiumba a mi költségünkre addig, míg alkalmassá válik arra, hogy a szent szolgálatot elláthassa, amiről Nagyságtokat ezúton kívánjuk tájékoztatni.

Ezzel nemes, tiszteletre méltó, jámbor és igen szerény urak, ajánljuk Nagyságtokat Isten oltalmába. Írtuk Hágában, 1703. július 28-án.

Holland és West-Friesland tartomány megbízásából

Simon van Beaumont⁶⁴

Kívül: Az erdélyi Gyulafehérvár egyetemének nemes, tiszteletre méltó, jámbor és igen szerény kurátor urainak.

Más kézzel: Literae Ordinum Hollandiae et Westfrisiae de Hentziday Studioso et Beneficio Alumniae Leydendis. Más kézzel: Karancsi kézírása.

4.

A tanács határozata Hencziday Mátyásnak a Statencollegébe való felvételéről

Hága, 1704. március 28.

⁶⁴ Beaumont, Simon van (1641–1726). 1673-tól Holland és Westfriesland tartomány közgyűlésének titkára.

Alsoo de curateuren van de Universiteit tot Wiessenburg in Sevenbergen, bij missive geschreven aldaar den vijftienden Januarij laastleden, aan haar Ed. Groot Mog. vergadering gerecommandeert hebben Matthias Hen-zidai[!], omme in het Collegie van de H. Theologie tot Leijden gerecipieert ende onderhouden te worden, ende den voornoemde Matthias Hen-zidai verklaard heeft, hem tot de studie theologie, agtervolgende de statuten van den voorszede collegie te willen begeven, off verbonden te blijven voor de restitutie van de kosten die in deselve aan hem sullen worden gelegd, hebben de Gecommitteerde Raden van de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, in conformité van Haar Ed. Groot Mog. resolutie van den 28sten Julij mede laastleden, naar voorgaande gifte ende vermaninge aan den voornoemden Matthias Hen-zidai gedaan, geordonneert ende ordonneren bij desen, dat den regent ende andere gecommitteerden van den voorszede collegie, den voornoemden student in denselven collegie sullen ontvangen onder den geordonneerden eed ende vordere beloften van hem naar desen ende d'ordonnantie ende statuten van den voornoemde collegie te sullen reguleren. Gedaan in den Hage onder 't zegel van de Heeren Staten hierop gedrukt op den 28sten Maart 1704.

Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raden.

Simon van Beaumont

Más kézzel: Admissie van Matthias Hen-zidai.

A rendelet fordítása:

Mivel az erdélyi Gyulafehérvár egyetemének kurátorai az említett városban kelt, ez év január 15-i levelükben a nemes nagyhatalmú urak tanácskozásának figyelmébe ajánlották Hen-zidai [!] Mátyást, hogy a leideni teológiai kollégiumba felvegyék és ott ellátást kapjon, és az említett Hen-zidai Mátyás kijelentette, hogy teológiai tanulmányokat kíván folytatni, és az említett kollégium szabályzatát be kívánja tartani, vagy ha nem, kötelezettséget vállal a rá fordított költségek megtérítésére, Holland és West-Friesland tartomány tanácsa – miután nevezett Hen-zidai Mátyás az említett adományban és figyelmeztetésben részesült – a nemes nagyhatalmú urak ez év július 28-i határozatát is figyelembe véve elrendelte és elrendeli ezennel, hogy az említett kollégium elöljárója és más tisztségviselői nevezett diákot az elrendelt eskü és egyéb fogadalmak letétele mellett vegyék fel az említett kollégiumba, és tartassák be vele az előbbieket, valamint a kollégium rendelkezéseit és szabályait. Kelt Hágában, és ellátatott a tartomány pecsétjével 1704. március 28-án.

A tanács megbízásából:

Simon van Beaumont

Más kézzel: Hen-zidai Mátyás felvétele.

5.

**Petrus Hollebeek támogatólevele
Henczidai Mátyás útiköltség-támogatási kérvényéhez**

Leiden, 1707. július 19.

(UBL, AC1 694)

Matthias Henczidai, Hungarus heeft het geluk gehad, van op eene bysondre ende volgunstige resolutie van Haer Ed. Gr. Mog. de Heeren Staten etc. van den 28 Julij 1703 te worden begiftigd met eene studentsplaets in het collegium theol.^{ae} alhier; sederd welken tijd hij sedig is geweest in zijn gedrag en so bysonder neerstig in sijne studien, dat hij selfs alhier is gepromoveerd doctor in de medicine, ende thans wordt geoordeeld, ten opsigt van sijne geoeffendheid in de h. godgeleerdeid genoeg bequaem en in staet te syn, gelijk hij ook ten vollen geneegen is, om sijne vaderlandsche kerke te gaen dienst doen; 'tgeen hem alleen wederhoud is, dat hij so lang de saken in Hungarijen so sward hebben gestaen van daer niets heeft kunnen ontfangen, en ook van sig selven niets en heeft, tot so swaeren en verren landreise; hebbende slegts een soetelijk bibliotheekje, door deŭn-bespaerde penningtjens, tot sijn nodig gebruik weeten te vergaderen, 'twelk al sijnde te geld gemaekt, egter hem tot sijne t'huisreis niet soude genoeg sijn, waerom ik den versogt sijnde, hem met dit ware getüigenis wel heb willen ondersteunen in sijn smeekschrift aen haer Ed. Mog. de Heeren Gecommitteerde Raden van Staten in te leveren; ten einde het Haer Ed. Mog. goede geliefte mogte sijn, deesen eerlijken (anders edelbegaefden) suppliant,^{II} door Haer Ed. Mog. sterke gunst, onder den zegen Gods, hier zo verre opgequeekt, nu met een gunstig viaticum op en over weg te helpen na sijn vaderland. Actum Leiden, den 19e Julij 1707.

P. B.⁶⁵

Colleg. Theologici Regens

A levél fordítása:

A magyar Henczidai Mátyásnak abban a szerencsében volt része, hogy a tartomány nagyhatalmú urának különleges és előnyös, 1703. július 3-i határozata stb. alapján az itteni teológiai kollégiumban helyet kapott, amely időtől fogva nagyon erkölcsösen viselkedett, tanulmányaiban olyan buzgó volt, hogy már doktorátust

^{II} A javított szó helyén álló korábbi szó áthúzás miatt olvashatatlan.

⁶⁵ Hollebeek, Petrus (1646–1709) leideni református lelkész, 1685–1707 között a Statencollege előjáró-helyettese, 1707–1709 között előjárója. Nevét a kéziratban elírták.

szerzett az orvostudományokból,⁶⁶ és most az a vélemény róla, hogy a teológia tudományában olyan jártasságot szerzett, hogy alkalmas, képes és teljes mértékben hajlandó is arra, hogy hazai egyházának szolgálatára lehessen. Ami ettől visszatartja, az az, hogy mivel Magyarországon a dolgok rosszul állnak, onnan semmit sem kaphatott, és neki magának sincs semmije a nehéz és hosszú útra, csak egy helyes kis könyvtára, amire a filléreket úgy kuporgatta össze, hogy azt későbbi saját szükségleteire használja; ezt már mind pénzzé tette, de még ez sem elég a hazautazásra; ezért megkért engem, hogy ezzel a valóságnak megfelelő nyilatkozattal támogassam a tartomány nemes nagyhatalmú urainak tanácsához beadott kérvényét. Arra kérem nagyhatalmú uraimat, hogy szíveskedjenek ezt a becsületes (és egyébként tehetséges) kérvényezőt – aki a nagyhatalmú urak nagy kegye által, Isten áldásával hazájától ilyen távol részesült képzésben – abban segíteni, hogy megfelelő útiköltséggel indulhasson útnak hazájába. Kelt Leidenben, 1707. július 19-én.

P. B.

a teológiai kollégium elöljárója

6.

A tanács határozata Henczidai Mátyás útiköltség-támogatásáról

Hága, 1707. július 25.

(NA, AGR, 3057)

Aen M. Henc. Hidai Ongarisch Student in de h. theologie tot zijn teruggereys 250 guldens te betaelen;

Is naer voorgaende deliberatie ende in aghtingh genoomen sijnde dat Matias Henc. Hidaj [!] Ongaers student in het Collegie der Heijlige Theologie tot Leyden, niet langer dan tusschen de drie á vier jaeren gebleeven is geweest, ende dat hij met uijterste naerstigheijt in dien tijd syne studien heeft geabsolveert, alwaer hij den tydt van ses jaeren hadde vermoogen te verblijven, goetgevonden en verstaen, dat aen den voornoemden Hidai [!] nu staende het voor het voorzeiden collegie te verlaeten, ende wederom naer zijn vaderlant te vertrecken, tot het vervallen van de oncosten van die reijse sal werden betaelt de somme van tweehondert en vijfftiigh gulden ende dat daertoe de noodige ordonnantie tot laste van den ontfanger generael Mr Cornelis van Aerssen sal werden gedepescheert; ende sal van deesen gegeven werden extract aen den commis ende boeckhouder van de finantien, omme te dienen tot haere naerigtinghe.

A határozat fordítása:

Henc. Hidai M. magyar teológus diáknak hazatéréséhez 250 gulden fizetendő; Miután a kérdést megvitattuk, és figyelembe vettük, hogy Henc. Hidaj [!] Mátyás magyar diák, aki a leideni teológiai kollégiumban nem maradt 3-4 évnél hosszabb ideig, jöllehet hat évig maradhatott volna, és ez idő alatt különleges szorgalommal

⁶⁶ Ld. HENCZIDAI, 1706.

végezte el tanulmányait, úgy határoztunk, hogy mivel nevezett Hidai [!] elhagyni készül a kollégiumot, hogy visszatérjen hazájába, az útiköltség fedezéséhez kétszázötven guldent fog kapni; az ehhez szükséges utasítást Cornelis van Aerssen⁶⁷ magister iuris, főkincstárnok kézhez kapja, és az utasítás kivonatát tájékoztatásul megkapja a hivatalnok és a könyvelő is.

7.

A tanács elbocsátólevele Henczidai Mátyás számára

Hága, 1707. augusztus 1.

(UBL, AC1 692)

De Gecommitteerde Raden van de Staten van Hollant ende Westvrieslant gesien de attestatie van Petrus Hollebeek, regent in den Collegie Theologie tot Leijden, dat Matthias Henczhidai, sijne studie op de nominatie van hare Ed. Gr. Mog. de Heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant, in den voorszeide collegie met alle neerstigheijt heeft waergenoomen, sulcx dat hij naer examinatie bequaem bevonden is, om opentlijck voor de gemeente te prediken; hebben oversulcxden voornoemden Matthias Henczhidai geconsenteert ende geacoordeert, consenteren ende accorderen hem bij desen uijt den voorszeide collegie te moghen vertrecken, blijvende niet te min aen den voorszeide lande ende sijne mecenaten verbonden, wegens de statuten van den voorszeide collegie; lastende oversulcx den voorszeiden regent ende allen anderen desen aengaende, den voorszeiden Matthias Henczhidai, te laten vertrecken; Accordeerende hem voorts het ordinaris honorarium, daertoe staende, waervan hem ordonnantie sal werden gedepescheert. Gedaan in den Hage onder 't kleijne zegel der Heeren Staten hierop gedruckt den 1e Augusti 1707.

Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raden.

Simon van Beaumont

Az irat tetején: Emissie van Matthias Henczidai 1 Augustus 1707.

Az irat fordítása:

Holland és West-Friesland tartomány tanácsa – Petrus Hollebeek, a leideni teológiai kollégium előjárójának nyilatkozata alapján, mely szerint Henczidai Mátyás Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek jelölése alapján tanulmányait az említett kollégiumban a legnagyobb buzgósággal folytatta, olyannyira, hogy a vizsga letételét követően alkalmasnak találtatott arra, hogy nyilvánosan, gyülekezet előtt prédikáljon – megengedi és hozzájárul ahhoz, hogy nevezett Henczidai Mátyás a kollégiumot elhagyhassa, és sorsát az említett kollégium szabályzata szerint továbbra is országához és patrónusaihoz kösse. Meghagyjuk ezért az említett előjárónak és mindenki-

⁶⁷ Aerssen, Cornelis van (1646–1728) Holland és West-Friesland tartomány főkincstárnoka.

nek, akit illet, hogy nevezett Henczhidai Mátyást engedjék útjára. Ezenkívül jóvá-hagytuk számára az ilyenkor szokásos összeget, amiről őt rendeletben tájékoztatjuk. Kelt Hágában, a tartomány rendjeinek kisécsétjével ellátva, 1707. augusztus 1-jén.

A tanács megbízásából:

Simon van Beaumont

Az írat tetején: Henczidai Mátyás elbocsátása. 1707. augusztus 1.

8.

Jacob Jan Hamel Bruyninx **Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek**

Bécs, 1709. július 10.

(NA, ASvHW, 1891)

Weenen den 10 Julij 1709

Edele Groot Mogende Heeren.

Mijn Heeren. Den gevangene H.^r Grave Nicolas Bethlen en geweestde groot cancelier van Seevenbergen, heeft mij doorden Seevenbergse geheijme referendaris St. Keresti [!] de hierneffens gaande Latijnsche memorie laten ter hand stellen, met versoeck den inhoud daarvan door mijne goede officien bij U Ed. Gr. Mo. te willen secondereen, gelijk ik mij hiermede respectueuselijck daarvan acquitteere, verhopende dat ũ Ed. Gr. Mo., indien daar eenige plaats in 't Collegie van de Theologische Alumnen tot Leyden vacant mogte sijn, of anders met de eerste occasie goedertierene reflexie daarop sullen gelieven te maecken, in consideratie dat de reeds seer vervallene bedieningen van de kercken en schoolen van de gereformeerde religie in Sevenbergen, die chariteijt ende de aanqueeckinge van geleerde luyden in de theologie aldaar wel meriteeren.

Ende verblijve ik hiermede met schuldige veneratie

Edele Groot Mogende Heeren

U Ed. Gr. Mo.

ootmoedigsten en onderdaenige dienaar

J. J. Hamel Bruyninx

Kívül más kézzel: Missive van den heer Envoije Bruijninx 10. Julij 1709. Más kézzel: 24 aug. 1709.

A levél fordítása:

Bécs, 1709. július 10.

Nemes Nagyhatalmú Uraim!

A fogságban levő Bethlen Miklós gróf úr, Erdély volt kancellárja, St. Keresti[] erdélyi titkos tanácsos⁶⁸ útján eljuttatta hozzám a mellékelt latin feljegyzést azzal a kéréssel, hogy az abban foglaltakat nemes nagyhatalmú uraimnál jószándékúlag támogassam, amit ezennel tisztelettel meg is teszek, remélve, hogy nemes nagyhatalmú uraim abban az esetben, ha a teológus alumnusok leideni kollégiumában van szabad hely, vagy ha nincs, akkor az első adandó alkalommal jóindulatúlag szíveskednek majdfigyelembe venni az erdélyi református templomok és iskolák, valamint a református vallás már most is igen sanyarú helyzetét, amelyek igencsak rászólnak az említett a jótéteményre és az ottani teológusok utánpótlásának támogatására.

Ezennel maradok alázatos tisztelettel
nemes nagyhatalmú uraimék

legalázatosabb alattvaló szolgája

J. J. Hamel Bruyninx

Kívül más kézzel: Bruyninx követ úr 1709. július 10-i levele. Más kézzel: 1709. aug. 24.

⁶⁸ Szentkereszti András (mh. 1736) a bécsi erdélyi kancellária református titkára, ítélmester, tanácsos.

**Bethlen Miklós ajánlólevele
Holland és West-Friesland tartomány rendjeihez**

Bécs, 1709. július 10. előtt

(NA, ASvHW, 1891)⁶⁹

Évekkorábban, mint az erdélyi református egyház főkurátora már a holland rendek figyelmébe ajánlotta Henczidai Mihály [!] teológus diákot, hogy részesülhessen a leideni stipendiumból. Most, hogy az erdélyi egyház állapota nyomorúságos, és ő már hat éve fogságban van, újra egy teológus ifjút, Diószegi Mihályt ajánlja figyelmükbe, akinek, mivel egyetlen fiának ephorusa volt, sokkal tartozik.

Comes Nicolaus de Bethlen, vel ut curator supremus ecclesiarum Transylvaniae reformatarum, commendaverat ante annos quendam Michael[em] Henczidai, Excelsis et Praepotentibus D. D. Ordinibus Confoederati Belgii,⁷⁰ pro alumno Lugdunensi recipiendum, tanquam theologiae studiosum, obtinueratque receptionem ejus et gratia praetitulorum D. D. Statuum et Ordinum.

Jam vero labante per hasce miserias statu ecclesiastico Transylvanico, ipsoque dicto comite propter captivitatem jam sex annorum,⁷¹ a cura ecclesiarum a moto, major adhuc necessitas est quid simile demisse supplicandi. Est itaque unus juvenis theologus Michael Dioszegi ut pote, cui velut ephoro unici filii suis⁷² praefatus comes Bethlen multum deberet, sed praestare nihil potest, huic intuitu praecipue succidui quasi status ecclesiastici Transilvanici, ac etiam miseriae et paupertatis praefati domini comitis, per huncce comitem supplicarentur D. D. Status et Ordines, dignarentur huncce Michael[em] Dioszegi theologiae studiosum alumnia Lugdunensi dignare futura erit, tum ecclesiis Transylvanicis, tum jam dicto comiti elemosyna caelitus benedictione divina compensanda, quam ecclesiae Transylvanicae et isti quibus fiet exorare a divina majestate precibus humillimis satagent.

⁶⁹ Ez az irat csak másolatban maradt fenn két helyen. Az egyik – ezt közöljük – Diószegi alábbi folyamodványa mellett található. A másik, amelyet Miklós nem ismert, Hamel Bruyninx levélgyűjteményében (NA, Legatiearchief, Duitse Keizer, 1.02.05, inv. nr. 21.) található.

⁷⁰ Bethlen itt – hat évvel a történetek után – rosszul emlékszik. Mint láttuk, 1703-ban kurátorként Henczidait Holland és West-Friesland tartomány, nem pedig a hét szövetséges holland tartomány parlamentjének (Ordines Confoederati Belgii) figyelmébe ajánlotta.

⁷¹ Bethlent 1704. június 19-én tartóztatták le Nagyszebenben.

⁷² Bethlen József (1693–1742), máramarosi főkapitány, főispán. Mivel a kancellár másik fia, a Józsefnél húsz évvel idősebb Mihály 1706-ban halt meg, Diószegi ettől az évtől vagy utána lehetett Bethlen József ephorusa.

10.

Diószegi Mihály kérvénye Holland és West-Friesland tartomány rendjeihez

Hága, 1709. [augusztus 22.]⁷³

(NA, ASvHW, 1891)

A magyar nemzet szomorú állapota miatt elhatározta, hogy a lelkész szolgálatra készülve a leideni egyetemen folytat teológiai tanulmányokat, és vállalta a Nagyszézből Leidenig tartó út viszonyosságait is. Patrónusa – Bethlen Miklós gróf korábbi erdélyi kancellár és a református egyházak főkurátora – fiának három évig volt praepotora, így a gróf sokkal tartozik neki. Ezért arra kéri őket, hadd részesülhessen a leideni stipendiumból.

Nobiles ac Praepotentes D. D. Ordines Hollandiae et Occidentalis Frisiae!

Domini Domini mihi Gratosissimi! Quoniam gentis nostrae Hungariae, bello civili implicitae status, nil nisi lachrymas, paupertatem, desolationem patriae, ecclesiarum et scholarum eversiones, studiorum jacturam spirat: induxi in animum in Academia Lugdunensi in spem sacri ministerii, studio theologico vacare. Iter Cibinio ex Transylvania, satis molestum, sumptuosum et periculo-sum, mea recti propositi conscientia, mea in Deum fiducia, fretus, suscepi. Sed quia patronus meus, illustrissimus comes Nicolaus de Bethlen (cujus filius me praepotore tribus annis usus) antehac supremus regni cancellarius, et supremus curator ecclesiarum reformatarum in Transylvania, a cura, neque de ecclesiis, neque de familia charissima, neque de me, cui ipso comite fatente, multum deberet, pro videre valens, aliorum opem et auxilium implorat. Accedo itaque fores Vestras Nobiles ac Praepotentes Ordines, Domini Domini mihi Gratosissimi, repulsam spero non passurus, ne dedignemini me alumnia Lugdu-nensi, facto hoc, certo mihi persvasum habeo, ut gens nostra, illustrissimus comes, captivus Jesu Christi, et ego obstringemur, ardentissimis votorum preci-bus numen propitium ex animo venerari, ut servet vos patriae patres, fidei defensores, ecclesiae reformatae nutritios, fautores, in nominis Sui gloriam, et ad hostium ecclesiae vires armis victricibus reprimendas, quam diutissime. Ita vovet, qui manet.

Nobilibus ac Praepotentibus D. D. Ordinibus

Serus [!] humillimus Michaël Dioszegi
Ungarus S. Theol. Studiosus

Kívül: Libellus supplex, ad Nobiles ac Praepotentes D. D. Hollandiae et Occidentalis Frisiae.

11.

Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek határozata

⁷³ Ennek az iratnak a dátumát maga Diószegi adja meg következő, 1709 végi folyamodványában (ld. a 12. sz. iratot).

Diószegi Mihály folyamodványa tárgyában

Hága, 1709. augusztus 24.

(Resolutien, 1709. 360.)

Te examineren de missive met de bylage van den Heere Envoyé Hamel Bruyninx, rakende eenen Michaël Dufzegi [!], om een plaetse in het Collegie van de Theologische Alumni tot Leyden te vergunnen.

Ontfangen een missive van de Heer Hamel Bruyninx, extraordinaris envoyé aen het Hof van den Keyser, geschreven aen haer Edele Groot Mog. tot Weenen den tienden Julii laetsleden, hebbende tot bylage een Latynsche memorie, hem wegens den gevangen Grave Nicolaes Bethlen, gewesen grootcancelier van Sevenbergen, door den geheymen referendaris van Sevenbergen St. Keresti [!] ter handen gestelt; en is daernevens gelesen een Latynsche supplicatie van Michaël Dufzegi uyt Hongaryen, student in de heylige theologie, alles tenderende ten eynde haer Edele Groot Mog. den voornoemden Michaël Dufzegi een plaetse in het Collegie van de Theologische Alumni tot Leyden geliefden te vergunnen. Waerop gedelibereert zynde, is goetgevonden en verstaen, dat de voorschreve missive met de bylage, midtsgaders de voorschreve Latynsche supplicatie, sullen werden gestelt in handen van de Heeren haer Edele Groot Mog. Op den Gecommitteerde Raden, om haer Edele Groot Mog. den inhouden van deselve te dienen van hare consideratien en advis.

A határozat fordítása:

Megvizsgálendő Hamel Bruyninx követ úr levele annak mellékletével, amely egy bizonyos Dufzegi [!] Mihályra vonatkozik, és az áll benne, hogy részére biztósítsanak helyet a teológus alumnusok leideni kollégiumában.

Levél érkezett Hamel Bruyninx úrtól, a császár udvarában működő rendkívüli követtől, amelyet Bécsből július 10-én írt a nemes nagyhatalmú rendeknek. Ennek melléklete egy latin feljegyzés volt, amelyet St. Keresti [!] erdélyi tanácsos juttatott el hozzá a fogságban levő Bethlen Miklós gróf, Erdély volt kancellárjának megbízásából. Ezenkívül elolvastuk Dufzegi Mihály magyar teológus diák latin nyelvű kérvényét. Mindkettő azzal a céllal íródott, hogy a nemes nagyhatalmú urak nevezett Dufzegi Mihály számára szíveskedjenek helyet biztosítani a teológus alumnusok leideni kollégiumában. Miután az ügyet megvitattuk, azt a határozatot hoztuk, hogy az említett levelet a melléklettel, valamint az előbbi latin nyelvű kérvénnyel együtt eljuttatjuk a nemes nagyhatalmú tanács uraihoz, hogy az iratok tartalmát megvizsgálva a nemes nagyhatalmú urak számára megtehessék észrevételeiket és számukra tanácsot adjanak.

12.

Diószegi Mihály kérvénye

Holland és West-Friesland tartomány rendjeihez

Hága, 1709 vége?

(NA, ASvHW, 1892)

Folyó év augusztus 22-én Nicolas Clignet leideni postamesterre bízta kérvényét, és abhoz mellékelte Hamel Bruyninx bécsi követ levelét, amelynek mellékelete patrónusának, Bethlen Miklós grófnak, az erdélyi református egyházak támogatójának és kurátorának folyamodványa volt. Várja a rendek választ, hogy ő is részesülhessen a leideni stipendiumból, hiszen azért jött az egyetemre, hogy teológiai tanulmányokat folytasson. Mivel azonban pénze egyre fogy, attól fél, hogy meg kell változtatnia a szándékát.

Nobiles ac Praepotentes Domini Domini Ordines
Hollandiae et Occidentalis Frisiae!

Domini Domini mihi Gratisosissimi! Nuper, die videlicet 22. Augusti anni praesentis per dominum Nicolaum Clignet postarum Leidensium magistrum,⁷⁴ libellum supplicem, cum domini Bruijninx residentis Viennae epistola attestatoria, inclusa supplicatione domini mei patroni comitis Nicolai de Bethlen, magni alias reformatarum, in Transylvania, ecclesiarum patroni et curatoris; ab aliquot vero annis, a cura ecclesiarum amoti, et in aresto detenti, porrexeram. Hac vice quoque supplex compareo dignemini me responsione vestra benigna, gratioseque de me disponere, ut possim receptus in numerum dominorum alumnorum Lugdunensium, aliquandiu studio theologico in spem sacri ministerii vocare: cui a teneris devotus operam navavi, vestramque academiam celeberrimam hoc fine visitavi; sed sumptu quotidie exaurior, nisi, subsidio sitis, cujus virtutibus obstat res angusta domi, vereor ne tam sancto proposito excidam. Velitis ergo Christiana charitate in me ferri, recepturi olim mercedem novissima die a supremo nostro iudice Jesu Christo, cujus divinae protectioni, et arbitrio commendo vos Nobiles ac Praepotentes Dominos Dominos Ordines, qui vestra consilia gubernet, in nominis sui gloriam, ecclesiae tutelam, et ad vires hostium ecclesiae reprimendas, triumphatores, potentes fortes, incolumes reddat, ex animo precor

Nobilium ac Praepotentium D. D. Ordinum
servus humillimus

Michaël Dioszegi Ungarus S. Th. Studiosus.

In spe et silentio gratiosum responsum praestolaturus

Kívül: Memoriale ad Nobiles ac Praepotentes Dominos Dominos Ordines,
Hollandiae et Occidentalis Frisiae.

Más kézzel: voor den Michael Diotzegi vngaris student.⁷⁵ Más kézzel: 18. Jan. 1710.

⁷⁴ Clignet, Nicolaas (1643–1727), 1714-ig leideni postamester.

⁷⁵ Dioszegi Mihály magyar diák [kérvénye].

13.

Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek határozata

Díószegi Mihály kérvénye tárgyában

Hága, 1710. január 18.

(Resolution, 1710. 16.)

Door de Heeren Gecommitteerde Raden te examineren de memorie van Michaël Diotzegi [!] Ungers student, om in het Collegie van de Theologische Alumni tot Leyden tot het voortsetten sijner studien geadmitteert te werden.

Is gelesen een memorie, gecoucheert in de Latynsche tale, aen haer Edele Groot Mog. gepresenteert, by Michael Diotzegi, Ungars student in de heylige theologie, hebbende tot bylage copie van een missive, geschreven door de Heer Hamel Bruyninx aen haer Edele Groot Mog. tot Weenen den tienden Julii laetsleden, ten versoecke van den gevangen Heer Grave Nicolaes Bethlen, gewesen grootcancelier van Sevenbergen, in faveur van den gemelden Diotzegi, beyde tenderende, ten eynde den voornoemden Diotzegi in het Collegie van de Theologische Alumni tot Leyden een plaets tot 't voortsetten van syne studien mochte werden vergunt. Waerop gedelibereert zynde, is goetgevonden en vertstaen, dat de voorschreve memorie en bylage sullen werden gestelt in handen van de Heeren haer Edele Groot Mog. Gecommitteerde Raden, om haer Edele Groot Mog. op den inhoude van dien te dienen van hare consideratien en advis.

A határozat fordítása:

Megvizsgálendő a tanács által Diotzegi [!] Mihály magyar diák beadványa, amelyben azt kéri, hogy bekerülhessen a teológus alumnusok leideni kollégiumába tanulmányai folytatása céljából.

Eloolvastunk egy latin nyelven írt feljegyzést, amelyet a nemes nagyhatalmú uraknak Diotzegi Mihály teológus diák nyújtott be, amelyhez mellékelte egy levél másolatát, amelyet Hamel Bruyninx úr írt Bécsből július 10-én a nemes nagyhatalmú uraknak, Bethlen Miklós úr, Erdély volt kancellárja kérésére az említett Diotzegi érdekében. Mindkettőben azt kéri, hogy nevezett Diotzegi számára biztosítsanak helyet a teológus alumnusok leideni kollégiumában, hogy ott folytathassa tanulmányait. Miután az ügyet megvitattuk, úgy határoztunk, hogy az előbb említett feljegyzést és mellékletet eljuttatjuk a nemes nagyhatalmú tanács urainak, hogy az iratok tartalmát megvizsgálva a nemes nagyhatalmú urak számára megtehessék észrevételeiket és számukra tanácsot adjanak.

14.

A tanács határozata Díószegi Mihály kérvénye tárgyában

Hága, 1710. június 8.

(NA, ASvHW, 1892)

De Gecommitteerde Raden, dienende van advies, op de bovenstaende U Edele Groot Mog. resolutie, ofte namentlijk ten versoecke van den gevangen Heer Grave Nicolaes Bethlem [!], geweest grootcancelier van Zeevenbergen, denen Michael Diotzegi [!], Ungaers student in de theologie in U Edele Groot Mog. Collegie van de Theologische Alumni tot Leyden eene plaetse tot het voortsetten van syne studiën soude behooren te werden vergundt, meinen (onder het welneemen van U Edele Groot Mog.) dat U Ed. Groot Mog. omme sooveel doenlijk, de hant te houden aen de studiën van de gereformeerde theologie soudén behooren goet te vinden dat de voornoemde Diotzegi in denselven voorszéide Collegium Theologiae eene plaetse soude werden gegeven, te meer, omdat de Gecom.^{de} Raeden geïnformeert werden, dat in hetselve collegie een buytenlantse plaats open is; dogh refereren haer de Gecom.^{de} Raden niettemin tot de hoog wyse dispositie van U Ed. Groot Mo. den 8e Junij 1710.

praesenten de heeren

Van Sterrenburg,
Schatter
Van Goes heere van Naters,
Van Dorp,
Noorthey

A határozat fordítása:

A tanács – a nemes nagyhatalmú urak korábbi határozata alapján, amely arra a kérdésre várt választ, hogy a fogságban levő Bethlem [!] Miklós úr, Erdély volt kancellárja kérése alapján Diotzegi [!] Mihály magyar teológus diák számára a nemes nagyhatalmú urak a teológus alumnusok leideni kollégiumában tanulmányai folytatására helyet biztosítsanak-e – úgy véli, hogy a nemes nagyhatalmú uraknak (egyetértésük esetén) a református teológiai tanulmányok támogatása érdekében lehetőleg úgy kellene dönteniük, hogy nevezett Diotzegi számára helyet kellene biztosítani az említett teológiai kollégiumban, annál is inkább, mivel a tanácsot így tájékoztatták, hogy ugyanabban kollégiumban külföldieknek szánt hely van szabadon; a tanács a döntést egyébiránt a nemes nagyhatalmú urak igen bölcs belátására bízta. 1710. június 8.

A jelenlevő urak:

Van Sterrenburg,⁷⁶
Schatter⁷⁷
Van Goes heere van Naters,⁷⁸
Van Dorp,⁷⁹
Noorthey⁸⁰

⁷⁶ Wassenaar, Willem van, heer van Starrenburg (1649–1723), a tanács tagja.

⁷⁷ Schatter, Pieter (1650–1718) haarlemi polgármester, a tanács tagja.

⁷⁸ Goes, Adriaan van der, heer van Naters (1649–1721) delfti polgármester, a tanács tagja.

⁷⁹ Dorp, Pieter van, a leideni magisztrátus és a tanács tagja.

15.

**Holland és West-Friesland tartomány rendjeinek
határozata Diószegi Mihály felvételéről a Statencollegébe**

Hága, 1710. augusztus 16.

(UBL, AC1 692)⁸¹

De Staten van Holland ende Westvriesland.

Eerwaerde, godsalige, vrome, discrete, lievegetrouwe; bij ons aen Michael Diotzegi [!], Ongarisch student, een plaets in ons Collegio Theologiae geacordeerd sijnde, gelijk Ul. uijt de bijgevoegde copie authenticq van de resolutie daerover bij ons genomen, sal konnen affnemen, hebben wij Ul. daarvan wel willen adverteren, begerende dat Ul. hem daernaer sal reguleren; waertoe ons verlatende, hebben wij Ul. de bescherminge Godes. Geschreven in den Hage den 16e Aug. 1710.

Ter ordonnantie van de Staten.⁸²

Simon van Beaumont

Kívül: Eerwaerde, godsalige, vrome, discrete, onse lievegetrouwe. Den regens van het Collegium Theologiae van haer Ed. Gr. Mo. tot Leijden. Más kézzel: Admissie van Diotzegi.

A levél fordítása:

Holland és West-Friesland tartomány rendjei nevében.

Tiszteletre méltó, istenfélő, jámbor, szerény és szeretetre méltó Uram. Miután engedélyeztük, hogy Diotzegi [!] Mihály magyar diák teológiai kollégiumunkban helyet kapjon, ahogy az az általunk ebben a tárgyban hozott határozat mellékelt hiteles másolatából kitűnik, a határozatról tájékoztatni akartuk, és ezennel megkívánjuk, hogy nevezettel a határozatot betartassa. Ebben bízva ajánljuk önt Isten oltalmába. Írtuk Hágában, 1710. augusztus 6-án.

A tartomány megbízásából:

Simon van Beaumont

⁸⁰ Noorthey, Daniel, a rotterdami magisztrátus és a tanács tagja.

⁸¹ Az egyetem kurátorának archívumában található iratok azonosításában nyújtott segítségéért köszönet Silvia Compan-Vermetten asszonynak (Universiteitsbibliotheek Leiden).

⁸² Az irat fogalmazványát ld. NA, ASvHW, 1427.

Kívül: A nemes nagyhatalmú rendek teológiai kollégiumának tiszteletre méltó, istenfélő, jámbor, szerény és szeretetre méltó előljárója részére. Más kézzel: Diotzegi felvétele.

Extract uijt het register der resol.^{tiē} van de Heeren Staeten van Holland ende Westvriesland, in haer Ed. Gr. Mog. vergad.^e genoomen op

Saturdagh den 16de Aug. 1710.

De raetpens.^{is} heeft ter vergaderinge gerapporteert de consideratien ende advis van de heeren haer Ed. Gr. Mog. Gecomm.^{de} Raeden, hebbende ingevolge ende tot voldoeninge van derselver resolutie commissoriaal van den 18de Jan. laestleden, geexamineert de memorie ofte req.^{te} by Michael Diotzegi, Ungaris Student in de theologie, versoeckende dat aen hem in haer Ed. Gr. Mog. Collegie van de Theologische Alumni tot Leijden, tot het voortsetten sijner studie, een plaetse vergunt mogte werden; waerop gedelibereert sijnde, hebben haer Ed. Gr. Mog. aen den suppliant vergunt, een plaetse in het Collegie van de Theologische Alumni tot Leijden.⁸³

Accord.^t met het voorszede register

Simon van Beaumont

Kívül: Resolutie Michael Diotzegi Ungaris student, vergunt een plaets in het Collegie van de Theologische Alumni tot Leijden. 16de Aug. 1710.

A melléklet fordítása:

Kivonat a Holland és West-Friesland tartomány rendjei által hozott rendeletek jegyzékéből.

A nemes nagyhatalmú urak 1710. augusztus 16-i, szombati ülésén elfogadott határozat.

A kancellár⁸⁴ az ülésen ismertette a nemes nagyhatalmú tanács urainak észrevételeit és ajánlását, akik ez év január 18-i határozatuk alapján és annak eleget téve megvizsgálták Diotzegi Mihály magyar teológus diák feljegyzését vagy kérvényét, amelyben azt kéri, hogy a nemes nagyhatalmú urak számára tanulmányai folytatása

⁸³ A határozat eredeti fogalmazványát ld. NA, ASvHW, 1427. Nyomtatott változata: RESOLUTIEN, 1710. 322–323, ahol a margón ez a szöveg található: „*Michaël Diotzegi, Hungarisch student, vergunt een plaets in 't Collegie van de Theologische Alumni tot Leyden.*” (Diotzegi Mihály, magyar diák helyet kapott a teológus alumnusok leideni kollégiumában).

⁸⁴ Heinsius, Anthonie (1641–1720), Holland és West-Friesland tartomány raadpensionarisa (kancellárja).

céljából a teológus alumnusok leideni kollégiumában helyet biztosítsanak. Az ügy megvitatása után a nemes nagyhatalmú urak a kérvényezőknek helyet juttattak a teológus alumnusok leideni kollégiumában.

A fenti kivonatot jóváhagyta:

Simon van Beaumont

Kívül: Határozat Diotzegi Mihály magyar diák ügyében, aki helyet kapott a teológus alumnusok leideni kollégiumában. 1710. aug. 16.

Rövidítések és irodalomjegyzék

1. Források

ENML, T, VASz	Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára (jelenleg a Román Országos Levéltár Kolozs megyei Igazgatóságának kezelésében), Kolozsvár, Törzsgyűjtemény, Vegyes adományok és szerzemények
MTAK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest
NA, ASG	Nationaal Archief, Hága, Archief van de Staten Generaal
NA, ASvHW	Nationaal Archief, Hága, Archief van de Staten van Holland en West-Friesland na 1575
NA, AGR	Nationaal Archief, Hága, Archief van de Gecommitteerde Raden van het Zuider Kwartier
MOL	Magyar Országos Levéltár, Budapest
UBL, AC	Universiteitsbibliotheek Leiden, Archief van de Curatoren

2. Szakirodalom

ANTAL–PATER 1927–1934	<i>Weense gezantschapsberichten van 1670 tot 1720. Deel 1–2. Bewerkt door G[eza] von ANTAL en J[an] C[ornelis] H[endrik] de PATER. 's-Gravenhage, 1927–1934.</i>
BETHLEN 1677	<i>Epistola Nicolai Bethlen... ad Ministros Exules tam Helveticae quam Augustanae Confessionis. In: Apologia ministrorum Evangelicorum Hungariae. Kolozsvár, 1677. (RMK II. 1400).</i>
HENCZIDAI 1706	<i>Dissertatio medica inauguralis de podagra. Quam favente numine summo ex auctoritate Magnifici D. Rectoris, D. Jacobi Le Mort, M. D. Chymiae et Medicinae professoris ordinarii; nec non Amplissimi Senatus Academici Consensu et Nobilissimae Facultatis Medicae Decreto, pro gradu doctoratus summisque in Medicina Honoribus et Privilegiis, rite ac legitime consequendis, Publico examini submittit, Matthias HENTZ-HIDAI Hungarus. Ad diem 9. Novembris, loco horisque solitis. Lvgdvni Batavorum. Apud Abrahamum Elzevier, Academiae Typographum. M.DCC.VI.</i>
HOFFMANN 1980	<i>Peregrinuslevelek 1711–1715. Szerk. HOFFMANN Gizella. Szeged, 1980.</i>
HÖRCSIK 1998	HÖRCSIK Richárd: <i>A sárospataki református kollégium diákjai 1617–1777. Sárospatak, 1998.</i>

- JANKOVICS
1987 *Bethlen Miklós levelei.* Összegegyűjtötte, sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a tárgyi jegyzeteket írta JANKOVICS József. Budapest, 1987.
- MAGYARY-KOSSA
1929 MAGYARY-KOSSA Gyula: *Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből.* I. Budapest, 1929.
- MEIJER
1972 *Album promotorum Academiae Franekerensis (1591–1811).* Samengesteld door Th[eodorus] J[osephus] MEIJER. Franeker, 1972.
- MIKLÓS
1928 MIKLÓS Ödön: *Magyar diákok a leideni Staten Collegeben.* In: *Theológiai Szemle* (1928) 290–319.
- MOLHUYSEN
1920 *Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche universiteit.* Deel IV. 1682–1725. Uitgegeven door P[hilipp] C[ristiaan] MOLHUYSEN. 's-Gravenhage, 1920.
- PÁPAI PÁRIZ
1977 PÁPAI PÁRIZ Ferenc: *Békességet magamnak, másoknak.* Bevezető tanulmánnyal és magyarázó jegyzetekkel közzéteszi NAGY Géza. Bukarest, 1977.
- NÉVKÖNYV
1894 *A görögnyi református egyházmegye története. Folytatás és befejezés.* In: *Névkönyv az erd. ref. egyházkerület számára.* Kolozsvár, 1894. 1–50.
- POSTMA–SLUIS
1995 POSTMA Ferenc–SLUIS, J[acob] van: *Auditorium Academiae Franekerensis. Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenäum in Franeker 1585–1843.* Leeuwarden, 1995.
- RIEU
1877 *Album studiosorum Lugduno Batavae MDLXXV–MDCCCLXXV.* Edidit Guilielmus du RIEU. Hagae Comitum, MDCCCLXXV.
- RESOLUTIE
1703 *Resolutien van de Heeren Staten van Holland ende West-Vrieslandt,* genomen in haer Edele Groot Mog. Vergaderinge, op reces gescheyden zynde, zedert den tienden Januarii 1703. tot den vier en twintighsten Februarii daer aen volgende. S. l. & d.
- RESOLUTIE
1709 *Resolutien van de Heeren Staten van Holland ende West-Vrieslandt,* genomen in haer Edele Groot Mog. Vergaderinge, op reces gescheyden zynde, zedert den negenden Januarii [!] 1709 tot den negentienden dito daer aen volgende. S. l. & d.
- RESOLUTIE

- 1710 *Resolutien van de Heeren Staten van Holland ende West-Vrieslandt*, genomen in haer Edele Groot Mog. Vergaderinge, na voorgaende beschryvinge, zedert den vyftienden Januarii seventien hondert tien, tot vyf en twintighsten dito daer aen volgende. S. l. & d.
- RMK II.
1885 *Régi Magyar Könyvtár. II. Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*. Írta SZABÓ Károly. Budapest, 1885.
- RMK III.
1896–1898 *Régi Magyar Könyvtár. III. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve*. Írták SZABÓ Károly és HELLEBRANT Árpád. Budapest, 1896–1898.
- RMK III. Pótl.
1993 *Régi Magyar Könyvtár. III. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve*. Írták SZABÓ Károly és HELLEBRANT Árpád. Pótlások, kiegészítések, javítások. 4. füzet. Közreadja az Országos Széchényi Könyvtár. Budapest, 1993.
- R. VÁRKONYI
1999 R. VÁRKONYI Ágnes: *Bethlen Miklós és II. Rákóczi Ferenc angol-holland kapcsolataihoz*. In: *Ráday Gyűjtemény Évkönyve* 9 (1999) 3–17.
- SCHUTTE
1976 SCHUTTE, O[tto]: *Repertorium der Nederlandse vertegenwoordigers, residierende in het buitenland 1584–1810*. 's-Gravenhage, 1976.
- SIPOS
1993 SIPOS Gábor: *Bethlen Miklós és a református egyház*. In: *Erdélyi Múzeum* (1993) 13–19.
- SZABÓ–SZÖGI
1998 SZABÓ Miklós–SZÖGI László: *Erdélyi peregrinusok 1701–1849*. Marosvásárhely, 1998.
- TRÓCSÁNYI
1972 TRÓCSÁNYI Zsolt: *Teleki Mihály. Erdély és a kuruc mozgalom 1690-ig*. Budapest, 1972.
- VEENENDAAL
1976 *De briefwisseling van Anthonie Heinsius 1702–1720*. Deel 1. 19 maart–31 december 1702. Bewerkt door Augustus J[ohannes] VEENENDAAL. 's-Gravenhage, 1976.
- WESZPRÉMI
1968 WESZPRÉMI István: *Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza*. Második száz. Második rész. Budapest, 1968.
- WESZPRÉMI
1970 WESZPRÉMI István: *Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza*. Harmadik száz. I. és II. tized. Budapest, 1970.

WINDISCH

1955

Bethlen Miklós önéletírása. Kiad. V. WINDISCH Éva. 1–2. Budapest, 1955.